
{index}

Sinds het begin van deze eeuw mogen groene schoolpleinen zich opnieuw verheugen in veel belangstelling. Een uitdagende, natuurlijke, groene schoolomgeving wordt steeds meer als belangrijk en waardevol gezien voor de ontwikkeling van het kind. Er is veel informatie voorhanden. Recent zijn er diverse onderzoeken gedaan naar verschillende aspecten. Overal verspreid in het land zijn prachtige en stimulerende voorbeelden te vinden. Ook zijn er voorbeelden waar het niet goed ging en waar je van kan leren. Door tal van overheden en instellingen wordt een actief stimuleringsbeleid gevoerd. Zo heeft de provincie Overijssel de ambitie vastgelegd dat in die provincie alle schoolpleinen groen zijn in 2025! Recent verscheen een kort artikel in *De Levende Natuur* over het belang van natuur voor het welzijn van mensen. [Zie Pronk, A.M., Maas, J., 2024.](#) De psychische kosten en baten van natuurbeleving *De Levende Natuur* 125 (4), 140-141.

Wetend dat er ca. 8000 schoolpleinen zijn in Nederland (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) is er werk aan de winkel! Er zijn volop kansen! Onderaan de tekst vind je verwijzingen naar alle genoemde bronnen, interessante websites en informatie over stimuleringsregelingen en financieringsmogelijkheden.

Waarom een groen schoolplein en een groene schoolomgeving?

Tal van argumenten kunnen worden gehanteerd bij het bevorderen van een groen schoolplein. Puntsgewijs noemen we er enkele (zie ook de literatuurverwijzing aan het eind van het artikel):

- Een grijs betegeld schoolplein is weinig inspirerend. Met een meer natuurlijke inrichting wordt een bijdrage geleverd aan een aantrekkelijke speel- en leeromgeving voor kinderen, zeker als er rekening wordt gehouden met ‘speelgroen’, ‘educatief groen’ en ‘eetgroen’. Het schoolplein kan een mooie en goede leeromgeving zijn.
- In veel onderzoeken is aangetoond dat buiten leren (en spelen) voor kinderen veel extra waarde heeft. Denk aan de ontwikkeling van kennis en vaardigheden, de sociaal-emotionele ontwikkeling en het belang van meer bewegen. In dit verband is het interessant kennis te nemen van het SamenSpeelAkkoord, waarin tal van organisaties hun ambities hebben vastgelegd op het gebied van een inclusieve speelcultuur, meer samenspeelplekken

en meer en beter toegankelijke kennis over samen spelen.

- Aantrekkelijk groen in de directe omgeving van school biedt tal van aanknopingspunten voor lessen in verschillende vakgebieden. Dat kan variëren van het leren kennen en verzorgen van planten tot het kennen en waarderen van duurzaam gebruik van de ruimte. Omdat veldwerk in natuurgebieden en bossen organisatorisch veel lastiger te realiseren is, biedt een groene schoolomgeving/groen schoolplein in de praktijk meer kansen om een ontmoeting kind-natuur concreet vorm te geven. Natuur nabij.
- De realisatie van een groen schoolplein biedt bij uitstek kansen om samen met ouders, leerlingen, docenten én buurtbewoners en in de buurt gevestigde instellingen samen verantwoordelijkheid te dragen. Draagvlak bij docenten én ouders is voorwaarde én kans. Een groen schoolplein biedt kansen om ouder – kind participatie te stimuleren.
- Door binnenstedelijke locaties te vergroenen, kan een bijdrage worden geleverd aan versterking van de biodiversiteit en het voorkomen van wateroverlast en hittestress (klimaatadaptatie). Operatie Steenbreek biedt in veel gemeenten een mooie aanleiding om ook groene schoolpleinen te bevorderen.
- Er zijn veel varianten denkbaar, mede afhankelijk van de beschikbare ruimte en de ambitie van betrokkenen. Zo krijgt een groen schoolplein extra waarde als er een mogelijkheid is ook een moestuin te realiseren op een deel van het schoolplein. Of nog mooier: als er in de directe nabijheid van de school ook een schooltuin kan worden gerealiseerd. Een heel seizoen samen met anderen je eigen groente verbouwen, is een ervaring met veel meerwaarde. Denk verder ook aan combinatiemogelijkheden met een Tiny Forest en/of met een voedselbos. We verwijzen graag naar de gegevens aan het slot van deze tekst.

Hoe te beginnen?

Enkele suggesties

- a. De website van [Springzaad](#) over groene speelpleinen biedt veel informatie met o.a. een stappenplan en een kaart waar al groene speelpleinen zijn gerealiseerd.
- b. Ook veel inspiratie is te vinden op de website van ‘[gezonde schoolpleinen](#)’ van IVN en Jantje Beton.
- c. Veel NME-centra hebben al ervaring. Denk aan De Ulebelt in Deventer, Het Groene Huis Amersfoort, NME Gooi en Vechtstreek, NMCX Haarlemmermeer. Via [GDO](#) kan je te of er ook een NME-centrum in jouw buurt is met ervaring.
- d. Aansluiten bij [Eco-Schools](#): Eco-Schools is hét wereldwijde programma om leerlingen te stimuleren tot duurzaam denken en

doen. Met behulp van zeven stappen onderzoeken leerlingen de school en werken ze aan acties om deze te verduurzamen. De thema's Groen en Gebouw & omgeving bieden aanknopingspunten voor de vergroening van het schoolplein.

- e. Er is ook een koppeling mogelijk met het programma [Gezonde School](#) (PO, VO en MBO). Binnen dat programma, gericht op het werken aan een gezonde leefstijl, is de schoolomgeving één van de vier pijlers. Het vignet Gezonde School (kwaliteitskeurmerk) kan een school verkrijgen als voldaan wordt aan bijvoorbeeld het stimuleren van gezond gedrag door aanpassingen in de fysieke omgeving, zoals inrichting van het schoolplein.
- f. De [provincie Overijssel](#) heeft een aparte website gemaakt voor groene schoolpleinen. Deze website bevat veel informatie met onder andere informatie en tips, een ondersteuningsaanbod en vier informatieve video's:
 - a. [Ontwerp en aanleg](#)
 - b. [Beheer en onderhoud](#)
 - c. [Educatie](#)
 - d. [Financiering](#)

Enkele aandachtspunten

- Uit onderzoek blijkt dat veel leerkrachten drempels over moeten voordat zij daadwerkelijk buiten aan de slag gaan. Ook hier geldt weer dat de belangrijkste voorwaarde voor betrokkenheid en een gevoel van eigenaarschap is, dat leerkrachten in een vroeg stadium worden betrokken bij het project. Een groen schoolplein is niet automatisch een groene, speel- en leeromgeving. Laat de leerkrachten vanaf het begin meedenken over de educatieve waarde van afzonderlijke elementen. Zij zijn niet vertrouwd met lessen buiten. Veel leerkrachten hebben weinig vertrouwen in de eigen expertise, ervaren belemmeringen in fysieke zin (weer, onderhoud) en het helpt ook niet dat buitenlessen geen formele status hebben. Door samen met anderen te zoeken naar oplossingen en door het creëren van inspiratiemomenten kunnen drempels worden geslecht. Goede begeleiding vanuit bijvoorbeeld NME Centra heeft een grote meerwaarde. Zie de resultaten van het onderzoek: 'Belemmeringen en oplossingen voor buitenonderwijs op een groen schoolplein' en het Engelstalige rapport 'Green Schoolyards as Outdoor Learning Environments: Barriers and Solutions as Experienced by Primary School Teachers'.
- In 2014 is onderzoek gedaan naar succes- en faalfactoren bij een duurzaam ontwerp van groene schoolpleinen. In het onderzoeksverslag worden antwoorden geformuleerd op de volgende vragen: 1. Wat zijn fijne en nare plekken op groene schoolpleinen volgens leerlingen? 2. Wat zijn de succes- en

faalfactoren van groene schoolpleinen volgens directeuren en leerkrachten, en ontwerpers en hoveniers? 3. Welke innovaties zijn nodig in de groensector om de aanleg van duurzame groene schoolpleinen te realiseren? Zie het rapport 'Groene schoolpleinen, succes- en faalfactoren bij een duurzaam ontwerp van groene schoolpleinen'.

- Ook interessant is het om kennis te nemen van wat het vergroenen van een schoolplein betekent voor leerlingen. Zie de factsheet van het onderzoek naar de 'leer'kracht van groene schoolpleinen. Een andere opvallende conclusie is dat er tijdens de ontwerpfase weinig aandacht is voor de verschillende wensen en behoeften van jongens en meisjes. Onderzoekster Jolanda Maas denkt dat hier veel winst valt te behalen.
- Nog een tip: denk goed na met wie je voor de ontwikkeling van een groen schoolplein in zee gaat. Niet alle (commerciële) aanbieders hebben kwaliteit in huis.

Met educatie aan de slag

Ook hier geldt: neem de educatieve mogelijkheden en wensen meteen vanaf het begin mee in het ontwikkelen van een groen schoolplein. Er zijn veel verschillende educatieve materialen en handleidingen verschenen. Op de eerder genoemde websites is actueel materiaal te vinden. Kijk bijvoorbeeld eens in de databank [buitenlessen](#) van gezonde schoolpleinen.

Ook op de website van Bronnen voor NME kun je inspiratie opdoen. Denk aan titels als: 'Het gebruik van de schoolomgeving', 'De tuin om de school - wat doe je er mee?', 'School en natuur; een handleiding voor natuurzorg in het voortgezet onderwijs', 'Natuur- en milieuzorg op school: een handleiding voor de basisschool.'

Specifiek over de geschiedenis en ontwikkeling van schooltuinen en moestuinieren is een lezenswaardig overzicht te vinden in 'Jong leren moestuinieren' uit 2018.

In oktober 2020 komt er een film in roulatie over [De Schooltuin](#). Bij de film is door het IVN lesmateriaal ontwikkeld. Zie ook het kader hieronder.

Lees meer over de film >

DE SCHOOLTUIN is een film gedraaid door de ogen van een groep kinderen die een jaar aan de slag gaan met het verbouwen van hun eigen groenten en bloemen.

Schooltuinen staan voor aanstekelijk plezier, zelf doen, beleven en ontdekken. De kijker volgt de 'cycle of life', de seizoenen. Verhalen over de grond, het zaaien, groeien, oogsten, bereiden en opeten. Het succes, het enthousiasme en het commentaar van de kinderen maar ook de teleurstelling als iets mislukt of een konijntje er vandoor gaat met hun worteltjes. Vanaf 8 oktober 2020 draait de film in de bioscopen en filmhuizen. Lees meer over de schooltuinfilm op de website van [EMS](#).

Over het lesmateriaal

IVN vindt het belangrijk dat kinderen zien waar hun eten vandaan komt, hoe alles groeit en bloeit en wat ervoor nodig is om groenten en kruiden uit de moestuin ook echt te kunnen oogsten. Sommige scholen hebben een eigen moestuin, sommige scholen willen gewoon aan de slag met voedseleducatie. Daarom heeft IVN het lespakket 'De schooltuin: een jaar rond met je handen in de grond' ontwikkeld voor groep 4 tot en met 6 van het basisonderwijs. Het materiaal kan ook in de BSO worden gebruikt.

Het lespakket bestaat uit zes lessen met tien bijbehorende clips, die het hele proces van zaaien tot oogsten omvatten. Maar ook ingaan op het belang van bodem en dieren in de moestuin. Je kunt de lessen los geven of in serie. Iedereen mag gratis gebruik maken van het materiaal. Het is dus niet alleen leuk voor scholen, maar voor iedereen die aan de slag gaat of wil gaan met moestuinieren.

Financieringsmogelijkheden

- Sponsoring door banken, rotaryclubs, lokale ondernemersverenigingen, woningcorporaties, etc.
- [Jantje Beton](#)
- [Stichting Kinderpostzegels Nederland](#)
- [VSB-fonds](#)
- [Oranjefonds](#)
- Crowdfunding: www.geefonderwijs.nl, www.crowdfunding.nl of www.crowdfundingvoornatuur.nl

-
- Verschillende gemeenten en provincies stimuleren groene schoolpleinen. Vraag bij jouw gemeente en provincie of die mogelijkheid aanwezig is.

Verwijzingen

- Belemmeringen en oplossingen voor buitenonderwijs op een groen schoolplein
Bron: Van Dijk Van Dijk-Wesselius, J.E., van den Berg, A.E., Maas, J., & Hovinga, D. (2020).
- [Boomfeestdag](#)
- [Buitenlesdag](#)
- De 'leer'kracht van schoolpleinen; hoe leerlingen uit groep 4, 5 en 6 het schoolplein ervaren, gebruiken en waarderen. Resultaten van een voormeting -deel 1- in een reeks van een project gericht op groene schoolpleinen. Uitgave Lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind Leiden, 2015 (met literatuurlijst). Zie ook de website
www.hsleiden.nl/natuur-en-ontwikkeling-kind/onderzoek/groene-schoolpleinen/index
- Factsheet 'Wat betekent het vergroenen van een schoolplein voor leerlingen? Onderzoek naar de 'leer'kracht van groene schoolpleinen; Lectoraat Natuur en Ontwikkeling Kind, Leiden, 2019
- [Eco-schools](#)
- Film De Schooltuin: www.dewildestad.nl/schooltuin of www.ivn.nl/de-schooltuin-een-jaar-rond-met-je-handen-in-de-grond
- Generatietuinen, artikel in De Wereld van het Jonge Kind, Kees Both, 2014
- [Gezonde school](#): zie
- [Gezonde schoolpleinen](#) (IVN en Jantje Beton)
- Green Schoolyards as Outdoor Learning Environments: Barriers and Solutions as Experienced by Primary School Teachers. *Frontiers in Psychology*. 10:2019. doi: 10.3389/fpsyg.2019.02919
- [Groene school](#)
- Groene schoolpleinen, succes- en faalfactoren bij een duurzaam ontwerp van groene schoolpleinen, Jolanda Maas, Rianne Muller, Dieuwke Hovinga, 2014
- [Groene schoolpleinen](#)
- Groene schoolpleinen in Overijssel:
www.natuurvoorelkaar.nl/project/groene-schoolpleinen en
www.btl.nl/groene-schoolpleinen-overijssel
- Groene schoolpleinen: www.wildeweelde.nl/groene-schoolpleinen
- Groene schoolpleinen: www.groene-morgen.nl
- [Groenblauwe schoolpleinen](#)
- Het schoolterrein als leerlandschap, leren van 'Learning through

-
- landscapes'; artikel in Mensen - Kinderen, 1999, Kees Both
- Jong leren moestuinieren, kindermoestuinen in Nederland - verleden, heden en toekomst, onderzoek in het kader van het programma Jong Leren Eten, 2018, Marianne van Lier en Willy Leufgen, stichting Oase
 - [Leren voor duurzame ontwikkeling](#)
 - [Programma Jong leren eten](#)
 - Schoolterrein als natuur nabij leerlandschap, documentatieoverzicht in Mensen - kinderen, 2004, Kees Both,
 - [Springzaad](#)
 - Andreas Weber, Mehr matsch. Kindern brauchen Natur! (2012)
 - Marieke Dijksman, Alle kinderen naar buiten (2017)
 - Startdocument Groene schoolpleinen, NME-Haarlem, 2019
 - [SamenSpeelAkkoord](#)
 - [Stichting Steenbreek](#)